

سخن: عطر دل انگیز انس با قرآن

شاعری است که تمامی عرصه‌های زندگی و هنر خود را، از عاطفه و عشق تا اندیشه و حماسه، با نور ایمان و معنویت پیوند داده است.

شاعری است که تمامی عرصه‌های زندگی و هنر خود را، از عاطفه و عشق تا اندیشه و حماسه، با نور ایمان و معنویت پیوند داده است.

به گزارش خبرنگار مهر، سیدمحمدحسین بهجت تبریزی، متخلص به شهریار، در سال ۱۲۸۵ خورشیدی در روستای خشکناپ آذربایجان شرقی متولد شد. او دوران کودکی خود را در میان طبیعت بکر و فرهنگ غنی آذربایجان سپری کرد و با زبان‌های فارسی و ترکی آشنا شد. شهریار تحصیلات خود را در تهران ادامه داد و پس از مدتی در مدرسه عالی طب مشغول به تحصیل شد، اما به دلیل مشکلات عاطفی و مالی، درس را نیمه‌کاره رها کرد و به دنیای شعر و ادبیات بازگشت.

شهریار شاعری توانمند در سرودن انواع قالب‌های شعری بود، اما غزل‌های او به دلیل بیان احساسات عمیق و زبانی ساده و دلنشین، شهرت فراوانی یافت. شاهکار «علی ای همای رحمت» و منظومه «حیدربابایه سلام» که به زبان ترکی آذری سروده شده، از معروف‌ترین آثار او هستند. در این منظومه، شهریار با زبانی ساده و صمیمی، به توصیف خاطرات کودکی و طبیعت زادگاهش پرداخته و همین امر باعث محبوبیت بی‌نظیر آن در میان مردم شده است. او با وجود مشکلات فراوان در زندگی شخصی، هرگز از شعر دست نکشید و تا پایان عمر به سرودن ادامه داد. شعر شهریار همواره با مسائل اجتماعی، فرهنگی و مذهبی زمان خود پیوند داشت. او در اشعارش به عشق، دین، میهن‌پرستی و عرفان پرداخته و به یکی از بزرگ‌ترین شاعران معاصر ایران تبدیل شد. شهریار در سال ۱۳۶۷ درگذشت و در آرامگاه مقبره الشعرا تبریز به خاک سپرده شد. روز درگذشت او، ۲۷ شهریور، به پاس خدماتش به فرهنگ و ادب ایران، «روز ملی شعر و ادب پارسی» نام‌گذاری شده است.

استاد شهریار، شاعر پرآوازهٔ معاصر، اگرچه بیش از هر چیز با غزل‌های عاشقانه شناخته می‌شود، اما دیوان او همچون آینه‌ای تمام‌نما، ایمان عمیق و هویت شیعی او را بازتاب می‌دهد. دین و مذهب در شعر شهریار، یک موضوع فرعی و مقطعی نیست، بلکه همچون خون در رگ‌های کلام او جاری است. این جهان‌بینی دینی، ریشه در تربیت خانوادگی، هویت فرهنگی و زیست‌بوم مذهبی او دارد. شهریار، شاعری است که تمامی عرصه‌های زندگی و هنر خود را، از عاطفه و عشق تا اندیشه و حماسه، با نور ایمان و معنویت پیوند داده است.

برداشتی عارفانه از محبت

شهریار، برخلاف بسیاری از غزل‌سرایان، در تفکیک عشق زمینی و آسمانی، مرزهای متعارف را درنور دیده است. در غزلیات وی، این دو گونه عشق چنان در هم می‌آمیزند که کلامش رنگی از عرفان اصیل شیعی به خود می‌گیرد. دین در شعر عاشقانه شهریار، نه مانعی بر سر راه شوریدگی، بلکه مسیری برای پالایش روح و عروج به والاترین مراتب عشق تلقی می‌شود.

شاهد این مدعا، نگاه ویژه او به معشوق است که با صفات الهی توصیف می‌شود و عشق به وی، پلی برای اتصال به ذات حق می‌گردد. او زیبایی معشوق را تجلی جمال خداوند می‌داند و از وراى کالبد مادی، به تعالی روح نائل می‌آید. این رویکرد، نشانگر بینش ژرف شهریار به ماهیت عشق است که در نهایت به عرفان و توحید می‌رسد. در بادی امر، سخن از عشق زمینی به نظر می‌رسد. اما در باطن، شعر شهریار می‌تواند اشاره‌ای عارفانه به از خودگذشتگی و ایثار در راه هدفی متعالی‌تر باشد که فراتر از عشق مادی قرار می‌گیرد و به کمال معنوی و قرب الهی رهنمون می‌گردد.

این نوع نگاه، بیانگر تأثیرپذیری شهریار از فلسفه وحدت وجود است؛ بدان معنا که هر جلوه‌ای از زیبایی و کمال در عالم هستی، پرتوی از صفات جمالی و جلالیه حق تعالی است و عشق به این مظاهر، نردبانی برای رسیدن به معشوق ازلی است.

جهان‌بینی دینی شهریار، بی‌شک ریشه در تربیت خانوادگی و زیست‌بوم مذهبی او دارد. تبریز، خاستگاه این شاعر بزرگ، همواره مهد عرفان و تشیع در ایران بوده است. پدر وی، از اهل فضل و تقوا بوده و این محیط فرهنگی و مذهبی، تأثیری عمیق بر شکل‌گیری شخصیت و اندیشه شهریار گذاشته است. آشنایی عمیق او با مفاهیم قرآنی و تعالیم اهل بیت (ع) از دوران کودکی، در اشعارش به وضوح نمودار است. اشعار شهریار در مدح و منقبت ائمه اطهار (ع)، به ویژه امیرالمؤمنین علی (ع) و امام حسین (ع)، نمونه‌های بارزی از این ارادت قلبی و شناخت معرفتی اوست. این اشعار، فراتر از مدایح صرف، سرشار از شور و معرفت

شعر «علی ای همای رحمت»، شاهکار بی بدیل شهریار در ستایش امام علی (ع)، همچنان پس از سال ها، پرنفوذترین اثر او در میان عامه مردم است. این شعر، علی (ع) را نه تنها یک انسان بزرگ، بلکه تجلی رحمت الهی و نشانه ای از خدا می داند.

علی ای همای رحمت تو چه آیتی خدا را؟

که به ماسوا فکندی همه سایه ی هما را

دل اگر خدانشناسی همه در رخ علی بین

به علی شناختم من به خدا قسم خدا را

در این شعر، شهریار با زبانی ساده و سرشار از اخلاص، مفهوم عرفانی «عین الله» را به تصویر می کشد و ایمانش را به شکلی عمیق بیان می کند که برای هر خواننده ای قابل لمس است. در این شعر جاودانه، شهریار اوج ارادت و خاکساری خود را در برابر مقام شامخ امام علی (ع) به نمایش گذاشته است. او خوشبختی و کمال هستی را مدیون امام علی (ع) می داند و ایشان را یکی از جلوه های آشکار پروردگار بر روی زمین معرفی می کند. شهریار بر این باور است که شناخت حقیقی خداوند، جز از طریق شناخت امام علی (ع) میسر نیست؛ گویی معرفت امام، کلید شناخت معرفت الهی است.

بیت معروف «برو ای گدای مسکین در خانه ی علی زن»؛ به زیبایی به آیه ولایت (آیه ۵۵ سوره مائده) و واقعه انگشتر بخشیدن امام علی (ع) در رکوع اشاره دارد؛ رویدادی که گواهی بر شایستگی بی بدیل آن حضرت برای جانشینی پیامبر (ص) است.

إِنَّمَا وَلِيُّكُمُ اللَّهُ وَرَسُولُهُ وَالَّذِينَ آمَنُوا الَّذِينَ يُقِيمُونَ الصَّلَاةَ وَيُؤْتُونَ الزَّكَاةَ وَهُمْ رَاكِعُونَ؛ سرپرست و دوست شما فقط خدا و رسول اوست و مؤمنانی [مانند علی بن ابی طالب اند] که همواره نماز را برپا می دارند و در حالی که در رکوعند [به تهیدستان] زکات می دهند.

در غزلی دیگر، شهریار با اشاره به بیت چو به دوست عهد بند ز میان پاکبازان، امام علی (ع) را تجسم کامل وفاداری، جوانمردی و پایبندی به عهد و پیمان معرفی می کند. این ابیات، روح پهلوانی و عهدشکنی ناپذیری آن حضرت را ستایش می کنند.

همچنین، شهریار در بیتی دیگر، ضمن اشاره به عظمت امام علی (ع) و عبارت نورانی «لَا قَتَى إِلَّا عَلَى وَ لَا سَيْفَ إِلَّا ذُو الْقَعَارِ»، از نسبت دادن هرگونه غلو و گزافه گویی به ساحت ایشان ابراز بیزاری کرده و تأکید می کند که علی (ع) خود مظهر و تجلی حقیقت مطلق است.

اشعار عاشورایی

شهریار در اشعار عاشورایی خود، سوز و گداز عمیقی را به نمایش می گذارد. او با زبان فارسی و ترکی، به مرثیه سرایی برای شهدای کربلا پرداخته و مظلومیت آنها را فریاد می زند. شعر «شیعیان دیگر هوای نینوا دارد حسین» از معروف ترین آثار او در این زمینه است

شیعیان دیگر هوای نینوا دارد حسین

روی دل با کاروان کربلا دارد حسین

از حریم کعبه جدش به اشکی شست دست

مروه پشت سر نهاد، اما صفا دارد حسین

می برد در کربلا هفتاد و دو ذبح عظیم

بیش ازین ها حرمت کوی منا دارد حسین

پیش رو راه دیار نیستی، کافیش نیست

اشک و آه عالمی هم در قفا دارد حسین

بس که محمل ها رود منزل به منزل با شتاب

کس نمی داند عروسی یا عزا دارد حسین

رخت و دیباج حرم چون گل به تاراجش برند

تا به جایی که کفن از بوریا دارد حسین

بردن اهل حرم دستور بود و سرّ غیب

ورنه این بی حرمتی ها کی روا دارد حسین

سروران، پروانگان شمع رخسارش ولی

چون سحر روشن که سر از تن جدا دارد حسین

سر به قاچ زین نهاده، راه پیمای عراق

می نماید خود که عهده با خدا دارد حسین

ایمان شهریار تنها به عشق به اهل بیت (ع) محدود نمی شود، بلکه ریشه در آموزه های عمیق قرآنی و عرفانی دارد. شهریار به فراوانی از قصص قرآنی و روایی در اشعار خود بهره می برد. این تلمیحات، نشان دهنده انس و الفت او با قرآن و متون دینی است.

دل مست جام وحدت حاجت به ذکر لب نیست

لا تقرّبوا الصلوة اذ انتم السکاری^۱

که از آیه «يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَقْرَبُوا الصَّلَاةَ وَأَنْتُمْ السَّكَارَى» (نساء/۴۳) اقتباس شده است. همچنان که ملاحظه می شود، مصرع دوم بیت مذکور از آیه فوق با کوچک ترین تغییر یعنی با قرار دادن «إذ» به جای «و» حالی، اقتباس شده است. زیبایی این بیت در آنجا آشکار است که شاعر به کمک اقتباس از این آیه شریفه اول تشبیه ضمنی انجام داده است. دوم ادعای خود را با آوردن این آیه ثابت کرده است.

قل أَعُوذِيْ كِهْ بِهْ آيَاتِ دِلَالِسْت، قرآن

با منافق همه از فتنه ضلال انگیز است

در بیت فوق، نیز شاعر دو جمله یعنی قل أَعُوذِيْ را از سوره هاپی که با چنین جملاتی آغاز می شوند اقتباس و با افزودن «ی» این دو جمله را تبدیل به یک ترکیب نموده است

دین و مذهب در شعر شهریار، یک محور اصلی و بنیادین است که تمامی ابعاد فکری و هنری او را تحت الشعاع قرار داده است. او با تلفیق هنرمندانه عشق، عرفان، و ایمان، به شعری دست یافته که همزمان، دل نشین، عمیق، و متعالی است. شهریار را می توان شاعر دین و ایمان نامید که با زبان ساده و صمیمی، مفاهیم عمیق دینی را به گوش مردم رساند و قلوب آنها را با عشق به خدا و اهل بیت (ع) آشتی داد. او با اشعارش، نه تنها به غنای ادبیات فارسی افزود، بلکه به عنوان یک شاعر متعهد، به ترویج

